

Siyasal İslam'ın Ayrışma Sürecine 28 Şubat'ın Etkisi

The Effect Of 28 February Upon The Dissolution Of Political Islam

H. Bayram Kaçmazoğlu

Özet: Türkiye'de siyasal İslam hareketinin doğuşu ve partileşme süreci 1960'lı ve 1970'li yıllara dayanır. 28 Şubat sürecine kadar tek bir blok halinde siyaset sahnesinde yer alan bu siyasi hareket, bu tarihten sonra "radikal" ve "ılımlı" şeklinde ikiye ayrılmıştır. Radikal İslam ötekileştirilirken, ılımlı İslam hareketi ciddi bir iktidar alternatifi haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Radikal İslam, İlimli İslam, 28 Şubat süreci, Yeni Dünya Düzeni

Abstract: The birth of political Islam and establishment of political Islamist parties in Turkey goes back to the period between 1960-1970. This political movement has acted as a unified block until 28 February 1997, and then has divided into two as "radicals" and "moderates". Then the Radical Islam became the other, the Moderate Islam has been an alternative for the rulership.

Keywords: Radical Islam, Moderate Islam, 28 February, New World Order

Türkiye'nin yakın tarihinde toplumun siyasal ve ekonomik yapısını derinden etkileyen ve yönlendiren iki askeri darbe (27 Mayıs ve 12 Eylül) ve iki askeri muhtıra (12 Mart ve 28 Şubat) bulunmaktadır. Darbelerle siyasal iktidara doğrudan el koyan askerler, muhtıralarla da siviller aracılığı ile siyasal gelişmeleri kontrol altına alıp yönlendirmişlerdir. Darbe ve muhtıralar, askeri çevrelerin seçim sonuçlarıyla ortaya çıkan siyasal duruma veya siyasal iktidarın icraatlarına müdahale etme girişimidir. Askeri çevrelerin topluma, siyasete, siyasal oluşumlara müdahale etme, yönlendirme, insan hakları ihlallerinde bulunarak mağduriyetler yaratma, bazı siyasal eğilimlerin önünü keserek bazılarının tek yanlı egemen olmasını sağlama girişimleri yeni bir alışkanlık değildir. Batıcılaşma doğrultusundaki siyaset değişikliklerine direnç gösteren çevrelerin bu dirençlerini kırmaya yönelik olarak başlatılan müdahale girişimleri, ilerleyen yıllarda devletin kurucu felsefesiyle örtüşmeyen tüm gelişmeleri hizaya sokma, kontrol altına alarak disipline etme yöntemi olarak gelişmiştir. Darbeler ve muhtıralar, askerlerin ve onlarla birlikte hareket eden çevrelerin kendilerini devletin asıl sahibi, sorumlusu görme anlayışının ürünüdür. 28 Şubat süreci de aynı yaklaşımın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlayışın daha zayıf ve sınırlı olan girişimlerinin sayısı ise, bizim bilemeyeceğimiz kadar çoktur. 28 Şubat 1997 Milli Güvenlik Kurulu'nda alınan kararların amacı da siyasal iktidarın sosyal yapıyı İslamcı eğilimler doğrultusunda dönüştürme çabalarını önlemektir. 28 Şubat süreci, ülkenin kurucu sistemine egemen olan asker ve sivil bloğun, iktidardaki Refahyol Hükümeti'nin icraatlarına, siyaset yapma anlayışına karşı çıkarak onu iktidardan uzaklaştırma hareketidir. 28 Şubat, önceden belirlenen kurallara göre işleyen siyasal mekanizmayı, demokrasi dışı yollarla yönlendirmektir. Yasal hükümetlerin icraatlarına müdahalede askerlin yardımcı güçleri, her zaman olduğu gibi 28 Şubat sürecinde de basın, yargı ve üniversite olmuştur.

Askerlerin, bürokrasinin ve uluslar arası güçlerin çeşitli gerekçelerle daha önce destek verdikleri İslamcı siyasal gelişmelerin önü bu sefer neden kesilmiştir? Asıl amaç nedir? Ya da 28 Şubat süreci kime yaramış, kimlere iktidar yolunu açmıştır? Bu yazıda, RP'nin iktidarıyla sonuçlanan gelişmeler, Refah Partisi'nin

iktidarda iken birbiriyle çelişen söylemleri, 28 Şubat'la elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlardan hangi siyasal eğilimlerin yararlandığı tartışılmaktadır.

Türkiye'de İslamcılar arasında yerli, reaksiyoner, şeriat yanlısı, mürteci ekip-ler; softa bireyler her zaman olmuş, siyasal amaçları doğrultusunda duygu ve davranışlarını sokağa yansıtmış, eylemleri ile bazen isteklerini elde etmiş, bazen de bedeller ödemişlerdir. Batıcılışma politikalarının başlangıcından günümüze kadar, Batıyı "gâvur", "kâfir" olarak görüp bu politikalara dinsel gerekçelerle karşı çıkan geniş bir halk kesimi, gruplar, ekipler hep olmuş; bu karşı duruş bazı siyasal eğilimleri besleyip canlı tutmuştur. RP geleneği de bu anlayış bloğunun içerisinde doğup gelişmiştir. Bu geleneğin bileşenleri arasında; şeriat yanlıları, Batıcılışmanın yarattığı ezikliğe, yoksullaşmaya, horlanmaya, yabancılaşmaya karşı oluşan tepkiler bulunmaktadır.¹ 1990'lara kadar içe dönük ve gizemli bir şekilde varlığını sürdüren dinsel-siyasal oluşumlar, cemaatler, tarikatlar, gruplar genellikle şanlı geçmiş, Batı karşıtlığı, Batı'nın İslam dünyasını yok etmek adına ortaya koyduğu politikalar gibi söylemlerle beslenmiştir. İslamcılar, 1980 sonrasında ortaya çıkan gelişmelere ve Özal'ın ekonomi politikalarına bağlı olarak değişmeye, iç siyasette daha etkili ve görünür olmaya başlamışlardır. Bu değişimde dünyadaki gelişmelerin de elbette büyük bir etkisi vardır.

İslamcı siyasal eğilimlere sahip çevrelerden bir kesiminin kendi adlarına, düşünce ve kimlikleriyle siyaset sahnesine atılmaları 1970'de Milli Nizam Partisi ile gerçekleşmiştir. Ancak bundan önceki gelişmeleri de unutmamak gerekir. Soğuk Savaş koşullarının dinsel politikalara ve temsilcilerine sağladığı olanaklar, Türk ve İslam kaynaşması, 1950'lerde DP'nin, 1960 ve 1970'lerde Süleyman Demirel'in verdiği destekler, özellikle askerlerin solu yok etme adına uyguladıkları politikalar, dengeyi İslamcılara doğru kaydırmıştır. Bir başka anlatımla, yerli, sınırlı ve tutucu özellikleri ile siyasetçilerin oy deposu olarak yararlandıkları İslamcı çevreler ve cemaatler, DP geleneğinin önemli bir bileşeni olarak, McCarthyci anlayışın da etkisiyle koruyup kollamışlardır. Liberal ve laik sağ partilerin geleneksel-dinsel değerlerle sosyolojik, ideolojik bağlantıları, Milliyetçi Cephe hükümetlerinin sağladığı iktidar ayrıcalıkları, 12 Eylül askeri yönetiminin yine aynı doğrultudaki yoğun çabaları, Batılı güçlerin muhafazakârlığı öne çıkaran politikaları, göç dalgasının yarattığı kimlik arayışları, yeni bir ideoloji edinme sorunları, İran devriminin etkileri, Arap sermayesinin sağladığı kaynaklar, Orta Doğu'daki ekonomik canlanmanın olanakları gibi pek çok iç ve dış faktörün etkisi, DP bloğunun bileşenleri içerisinde barınan İslamcıları, RP şemsiyesi altında toplamış ve iktidarı talep edecek bir güç haline gelmesine olanak hazırlamıştır.² Milli Görüş Hareketi'nin yükselişinde dinsel-siyasal birikimlerin yanında Ba-

¹ Ahmet Kardam & Sezgin Tüzün, **Türkiye'de Siyasal Kutuplaşmalar ve Seçmen Davranışları**, Veri Araştırma, Ankara, 1998, s. 61.

² M. Hakan Yavuz, "Refah Partisi: Modernleşmenin İçinde Batılılaşmanın Dışında; Sistemin İçinde Hükümetin Dışında", **Türkiye Günlüğü**, Sayı: 38, Ocak-Şubat 1996, s. 47.

tı'ya, emperyalizme, kapitalizme, Kemalizme karşı geliştirilen söylemlerin yaygınlaşması, kitleselleşmesi, 1990'lardaki uluslar arası koşulların, yeni arayışların, postmodern teorilerin, küreselleşme politikalarının da etkisi olmuştur. Milli Görüş Hareketi, örtüşmediği, karşı çıktığı Kemalist sisteme kendi sosyo-ekonomik değerlerini, yaşam biçimini, inançlarını kabul ettirmeye çalışmış; merkezi ele geçirmek, devletten pay almak, iktidara ortak olmak için mücadele eden kesimlerin siyasal öncülüğünü, temsilciliğini yapmıştır.

1990'lı yıllar kitlesellenen İslamcı hareketlere yeni olanaklar sağlamıştır. Kentlerin kenar semtlerine, yakın köylerine yerleşen insanlar, İslamcı siyasal görüşler eşliğinde, sınırlı ekonomik olanaklarla modern kent yaşamına eklenmeye çalışırken, İslamcılar da bu kesimlerin sözcülüğünü üstlenmiştir. Reaksiyoner olan İslamcı çevreler, büyük kentlere göç eden nüfusun beklentilerine yönelik çalışmaları ile sürekli güç kazanmışlardır. İslamcılar, kentlere yeni göç eden eğitimsiz veya az eğitilmiş yeni kent yoksullarının kimlik, inanç, değer sorunlarına çözüm üretmeye, geleneksel yaşam biçimleriyle modern yaşam biçimi arasında köprü kurmaya çalışmış, bu hizmetlerinin karşılığını siyaset aracılığı ile toplamışlardır. Milli Görüş'ü tezler genişletilerek daha büyük kitlelere ulaşılmıştır.³ 1990'larda ortaya çıkan koşullarda belirli düzeyde taban bulan, halktan destek alan İslamcılar ve onun yerel temsilcileri artık iktidar olanaklarını uzaktan izlemekle yetinmek istememektedirler. İktidara sahip olmanın, İslami eğilimli kadroları tam yetkili olarak mevcut kadroların yerine geçirmenin zamanının geldiği düşünülmektedir.

1990'larda RP güçlenmeye başladıktan sonra, sağ partilerin dini unsurları kullanarak oy isteme teknikleri boşa çıkmaya başlamıştır. 1994 yerel seçimlerinde RP büyük bir atakla çok sayıda belediye başkanlığını kazanmıştır. Necmettin Erbakan artık iktidara geleceklerini bildirmektedir. Ama bunun kanlı mı kansız mı olacağı daha belli değildir. Bunu gelişmeler gösterecektir. Diğer yandan geleneksel-dinsel değerlere sahip seçmen de merkez sağın, seçim meydanlarında dinsel, korumacı kültürel değerleri öne çıkaran söylemlerle oy alıp, masonik büyük burjuvazinin çıkarlarına, yaşam biçimine hizmet etmelerini artık kabul etmemekte; ehveni şer olarak görüp oy verdikleri partilere ihtiyaç duymamaktadır. Bu eğilimdeki seçmen artık, gerçek temsilcileri aracılığı ile merkezde bulunmak, iktidarda olmak ve kaynaklardan, rantlardan pay almak istemektedir.

Geçmişin sınırlı ve içe dönük İslamcı anlayışını kitlelerin beklentilerine cevap verir hale getiren, ürettiği siyasetle 1994 ve 1995 seçimlerinde merkez sağ dışında SHP ve DSP seçmeninden bile oy alan RP'nin ulaştığı genişliği ve gücü ortaya koymaktadır.⁴ MSP döneminde bir iç ve Doğu Anadolu partisi olan RP, önceki

³ Ruşen Çakır, "Erbakan, Kendi Büyüsünü Kendi Bozdu", *Birikim Dergisi*, Sayı: 91, Kasım 1996, s. 43-45.

⁴ Kardam & Tüzün, *Türkiye'de Siyasal Kutuplaşmalar ve Seçmen Davranışları*, s. 65.

seçim coğrafyası yanı sıra özellikle büyük kentlerin gecekondu ve görece yoksul semtlerinden beslenmektedir. Bu durum ona kitlesel ve halkçı bir ivme kazandırmaktadır. Merkez partilerin yolsuzluk ve özelleştirme politikaları karşısında dinsel ve eleştirel bir dil kullanarak seçmenlerin beşte birinin oyunu alan RP, güçlü bir iktidar seçeneğidir. Bunun için koşullar yeterince olgunlaşmıştır. DYP ve ANAP'ın benzer partiler olması, yolsuzlukların yaygınlaşması, yeni yükselen kesimlerin taleplerine uzak düşmeleri, RP'nin gençlik ve kadın kollarının bu yeni kenar semtlerdeki çalışmaları oyları fırlatmıştır.

RP'nin yükselişini gören, İslamcı gelişme sürecinden rahatsızlık duyan, devlet kurumlarını elinde bulunduran ve bu ayrıcalıklı durumu kaybetmek istemeyen ulusal ve uluslar arası çevreler, RP karşısında oy kaybeden ve iktidar hedeflerinden uzaklaşan merkez sağ partileri harekete geçirmiştir. Siyasal çevrelere, parti yandaşlarına çıkar sağlayan belediyelerin RP'ye geçmesi, dinsel söylemin kullanılmasının artık kendi adlarına işe yaramadığını gören sağ partiler rant alanlarını tekrar elde etme adına yeni söylemlere yönelmişlerdir. Egemen güçler tehlikenin farkında olduklarından rahatsızlıkları da net bir şekilde ortaya koymuşlardır. İslamcıların talepleri, egemen çevreleri korkutmaya başlamıştır. İslamcıların talepleri orduyu, bürokrasiyi, laik ve kentli modernistleri ürkütmektedir. Bu bağlamda, merkezi temsil eden partiler, RP'yi rejim adına tehlikeli ilan ederek, laik toplum vurgusunu öne çıkarmaya, kendilerini laikliğin savunucusu, güvencesi olarak halka lanse etmeye başlamışlardır. Necmettin Erbakan'ın demokrasiye değil, siyasal İslamcılığa birinci derecede önem veren anlayışı da, İslam'ı siyasal bir sistem olarak değil, kişisel inanç olarak görenleri zor durumda bırakmakta, bazı çevrelerce İslam'ın "gerici" olarak gösterilmesini kolaylaştırmaktadır.⁵ DYP ve ANAP, 24 Aralık 1995 seçimlerinden önce RP'ye karşı olduklarını, RP ile koalisyon kurmayacaklarını, ülkede laikliğin, çağdaşlığın, sistemin güvencesinin kendileri olduklarını belirten söylemlerle halktan oy talep etmişlerdir. Onların RP karşıtı bu söylemleri, uzun yıllar işbirliği içerisinde oldukları İslamcıları büyük devletlerin ve uluslar arası güçlerin de istemediğini ortaya koymaktadır. Batı dünyası, çıkarları adına, özellikle komünizmin yayılmasını, SSCB'nin güçlenmesini engellemek için geçmişte İslamcılardan yararlanmıştı. Ancak 1990'larda SSCB'nin yıkılması İslamcılara olan ihtiyacı azaltmıştır. RP'nin temsil ettiği Batı karşıtı siyasi tercihler, İslam merkezli ve yerli sistemin egemen ve yerleşik unsurları için ciddi bir tehdittir. Bu söylemler, seçim öncesi seçmene ve bazı çevrelere mesaj vermektedir. Sistemin egemen güçleri, RP'nin iktidara gelmesi halinde, çıkarlarının tehlikeye düşeceğinin hesabı içerisindeyler.

RP'nin temel özelliklerinden birinin Batı karşıtlığı ve yerlilik olduğunu unutmamak gerekir. Batı taklitçiliği ile değil, İslami ve kendi özelliklerimize, birikimlerimize dayalı olarak pekâlâ kalkınabileceğimizi savunmaktadır. Bu anlayışın da-

⁵ Kemal H. Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012, s. 64.

yandığı temel tez, Türkiye'nin Batı taklitçisi zihniyet tarafından bilinçli bir şekilde geri bırakıldığı yönündedir.⁶ RP, 1990'larda, Türkiye'nin sorunlarının kaynağı olarak mevcut siyasal sistemi göstermiş ve bu sistemi değiştirme vaadinde bulunmuştur. Diğer yandan, RP de gelişmeler karşısında ikircikli davranmıştır. RP, sosyo-ekonomik açıdan İslami denilebilecek bir sistem oluşturmayı amaçlarken, genişleme, kitleselleşme ve seçim başarılarına bağlı olarak, öne sürdüğü görüşlerle örtüşmeyen, değişme ibareleri de ortaya koymuştur. 1994 ve 1995 seçim başarılarının ardından sistemle uyumlu bir parti olduğunu göstermek adına söylemlerinin bir kısmını değiştirdiği, egemen çevreler tarafından öteden beri sert bulunan görüşlerini yumuşatma sinyalleri verdiği, pek çok konuda geri adım atarak sisteme entegre olmaya çalıştığı görülür. Egemen güçlere ve bu güçlerin temsilcilerine güven vermek için Gümrük Birliği, Batı ile ilişkiler, yolsuzluklarla mücadele konusunda keskin dönüşler yapmış, iktidar olma adına Susurluk olayını "fasa fiso" olarak değerlendirmiş, koalisyon ortağı bulabilmek için DYP Genel Başkanı'na ait olduğu iddia edilen yolsuzluk dosyalarını hasıraltı etmiştir. Bir başka anlatımla, RP kendisine iktidar yolunu açmak, devlette/kamuda mevzi kazanmak adına, egemen güçlerin suyuna gitmiş, Susurluk Olayı'nı örtbas etmeyi, Tansu Çiller'i aklamayı kabul etmiştir. Yine RP ve onun lideri Necmettin Erbakan çok da yakın olmadığı merkez sağın Batıcı, maslahatçı, muhafazakâr siyaset geleneğine sahip çıkmış, asker ile uzlaşma zemini aramıştır. Bu yöndeki söylem ve eylemleriyle sistemin egemen çevrelerini, merkezi temsil eden ekip ve takımları ikna etmeye çalışan RP, diğer yandan bu arayışlara aykırı açıklamalar yapmaktan da geri durmamıştır. RP ve RP'nin bileşenleri arasında yer alan çeşitli İslamcı gruplar bir yandan sistemle barışıp iktidara gelmeye ve orada kalıp devlet kademelerinde kadrolaşmaya çalışırken diğer yandan dinsel referanslar doğrultusunda idareyi ve toplumu dönüştürme yolundaki faaliyetlerine devam etmiştir. Birbiriyle çelişen bu politikalar, öteden beri devletin kırmızı çizgilerinden biri olarak gösterilen irtica konusunda hassas olan kesimleri ve özellikle askerleri, ona destek veren sivil bürokrasiyi çeşitli sivil toplum kuruluşlarını rahatsız etmiştir. RP'nin yerli, Doğulu, İslamcı ve İslam Dünyasını öne çıkaran söylemleri; Batı yanlısı çevreler, büyük sermaye, İslamcı siyasal çizgiye uzak sendikalar; laik, modern, Batıcılaştırmış halk kesimleri üzerinde gerginlik yaratmıştır. Bu çevreler için Necmettin Erbakan'ın Başbakan olduğu bir iktidar, laik ve modernist siyasal sistem için büyük bir tehlikedir. ABD ve NATO da RP'yi Batı dünyasının çıkarları için uygun bir partner olarak görmüyor, yerel-İslami unsurlardan destek alan, İslam dünyasına dayanmaya çalışan geçmiş söylemleri nedeniyle Erbakan'a güvenmiyordu.

İslamcıların 27 Mart 1994 ve 24 Aralık 1995'te elde ettikleri seçim sonuçlarının yarattığı siyasal gerginlik, 28 Şubat 1997 Milli Güvenlik Kurulu'nda en üst

⁶ Menderes Çınar, "Postmodern Zamanların Kemalist Projesi", *Birikim Dergisi*, Sayı: 91, Kasım 1996, s. 33.

düzeye ulaşmış ve bundan sonra yeni bir sürece girilmiştir. 28 Şubat sürecinin ortaya çıkmasında RP'nin birinci parti olmasına rağmen tek başına, güçlü bir şekilde iktidar olamayışının da payı vardır. RP, bir merkez sağ parti olarak değil, yasa dışı İslamcı bir parti gibi değerlendirilmiştir. Merkez sağın geçmişteki güçlü liderlerinden Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in tutumu da 28 Şubat sürecinde etkili olmuştur. Cumhurbaşkanı 28 Şubat sürecinde yerleşmiş siyasal tahammüllere uymayan bir tavır sergilemiş, yetkilerini RP'ye karşı oluşan gelişmeler doğrultusunda kullanmıştır.

28 Şubat, RP aracılığı ile İslamcı siyasal genişlemenin, güçlenmenin kontrol-den çıkma, çıkabilme gücüne erişme ihtimaline karşı bir tepki olarak gelişmiştir. Bu tepkinin gelişmesinde, tansiyonun yükselmesinde, sokaklarda irticai giyim tarzı ile dolaşan kadın ve erkeklerin sayıca artması, üniversitelerin akademik kadrolarında ve bürokraside İslamcı kadrolaşmanın belirgin bir şekil alması, üniversitelerdeki İslamcı kız öğrencilerin sınıflarda yüzlerini bile kapatmaları, bazı belediye başkanlarının konuşma ve eylemleri de etkili olmuştur. Modern ve laik yaşam tarzının tehdit altında olduğu algısı güçlenmiş; laikliğin sadece rejimin değil, demokrasinin, çağdaşlığın, insan haklarının da teminatı olduğu belirtilmiştir.⁷ Tüm bunlar kamuoyunca, siyasal İslamcılığın toplumun geleceğini tehdit edecek boyutlara ulaştığı değerlendirilmesine yol açmıştır. Yaklaşık şöyle bir anlayışla İslamcıların üzerine gidilmesine karar verilmiştir: Biz 12 Eylül'de solun karşısına "radikal İslam" anlayışını değil, "ılımlı İslam" anlayışını çıkararak muhafazakâr ve Batı yanlısı bir toplum oluşturmaya çalıştık. 12 Eylül döneminde Soğuk Savaş koşulları vardı. Ancak 1990'lardaki gelişmeler solu tehdit olmaktan çıkardı. Diğer yandan muhafazakâr ve mutedil bir toplum oluşturmak isterken radikal İslamcılar toplumu İslami yönde dönüştürme gücüne ulaştı. Radikal İslamcılar Orta Doğu'da da Batı çıkarlarını tehdit edecek güce eriştiler. Ülke içinde ve dışında, egemen sistemleri, Batı'nın Orta Doğu'daki çıkarlarını tehdit eden gelişmelerin önü artık kesilmeli, tehdit unsuru olmaları önlenmeli, toplumda yeni bir denge kurulmalıdır. 28 Şubat süreci ile hem bu tehlikeli gidişat önlenecek hem de gündelik yaşamda ortaya çıkan "çağ dışı" görüntülere son verilecektir. Aksi takdirde, laik cumhuriyeti şeriatçılar ele geçireceklerdir.⁸ Bir başka anlatımla, 28 Şubat sürecini, İslamcı siyasal anlayışın genişlemesi ve yaygınlaşması karşısında asker-bürokrat çevrelerin, 12 Eylülcü vesayetçi zihniyetin, ülke politikalarını şekillendirirken İslamcı kesimlere verdiği önceliği, Soğuk Savaş koşullarının bitmesi nedeniyle sonlandırma girişimi olarak da okumak mümkündür.

28 Şubat'ı gerçekleştiren asker-sivil bürokrasi; basından, kamuoyundan, sivil toplum örgütlerinin önde gelen temsilcilerinden, işçi ve işveren sendikalarından,

⁷ Murat Sevinç, "Milli Güvenlik Kurulu ve 1997 Süreci", **Birikim Dergisi**, Sayı: 131, s. 66.

⁸ Ali Ekber Doğan, "İslamcı Sermayenin Gelişme Dinamikleri ve 28 Şubat Süreci", **AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu**, Derleyenler: İlhan Uzgel-Bülent Duru, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010, s. 295-296.

barolardan, meslek odalarından da yeterli desteği almıştır. Bunun temel nedeni, irticanın öncelikli bir iç tehdit unsuru olarak kabul görmesidir. Bu destek aynı zamanda bürokrasinin tarihi koalisyonunu ifade etmektedir. Bürokratik güçler ve sivil oldukları iddia edilen işçi, işveren ve benzeri örgütler çoğu zaman askerlerin emirlerine hazır olmuşlardır. Bunun anlamı, sınıfsal çıkarlar adına birbiri ile çatışan kesimlerin irtica söz konusu olduğunda, bu çatışmayı bir yana bırakarak bir araya gelebilmeleridir. 28 Şubat ile ortaya çıkan bu görüntü, daha önceki tartışmalar da göz önüne alındığında, siyasal sistemin, Türkiye’de laik-anti laik eksen üzerinden çatışarak şekillendiğini ortaya koymaktadır. Laik-İslamcı çatışması, aynı zamanda ve yanlış olarak, Doğulu-Batılı çatışması olarak da değerlendirilmiştir. Laik, modern Batılı anlayışla muhafazakâr-ılımlı İslamcı, geleneksel-dinsel kültürün çatışması şeklinde de görülebilecek bir durum söz konusudur. Bu, aynı zamanda, kentin sosyo-ekonomik gelişmiş semtleri ile kentlere eklenilen gecekondu ve benzeri gelir gruplarını barındıran semtlerin; kente daha önce gelip modernleşenlerle, sonradan gelen ve henüz modernleşemeyenlerin çatışmasıdır. Bu nedenle, zihniyet değişimi gerçekleştirmek için 28 Şubat’çılar ilk olarak İmam Hatiplerin orta kısımlarını kapatıp sekiz yıllık zorunlu eğitimi uygulamaya koymuşlardır.

28 Şubat süreci aynı zamanda 12 Eylül’ün uygulamaya koyduğu dinsel politikalarla karşı bir tepkidir. İslamcılığın hızla gelişerek devlet yönetimine egemen olmaya başlamasına karşı 28 Şubat’ın dışarıdan, özellikle ABD’den ve onun ülkemizdeki uzantıları tarafından destek görme nedenini; RP’nin yerliliğe, yerelliğe ağırlık veren siyasal görüşlere sahip olması, Amerika’ya mesafeli durması, Amerika tarafından Soğuk Savaş döneminde örgütlenen radikal İslamcılarının dünyada artık ABD çıkarlarına zarar verecek bir güce ulaşmaları ve ABD karşıtlığını savunmalarıyla açıklamak mümkündür. İslamcı gelişmenin ulaştığı düzeyden rahatsızlık duyarak, demokrasi dışı yöntemlerle, toplum mühendisliğine başvurarak siyasal gelişmelere bir ayar verme, dengeleme girişimidir.

RP’nin yerli ve “milli” çıkarları öne alan görüşleri nedeniyle uluslar arası büyük güçler tarafından sıcak karşılanması mümkün değildi. RP üst yönetimi iktidara ortak olma sürecine girdiğinde, muhtemelen ABD ve AB merkezli çevrelerin onayını almamıştı. İçeride ise laiklik karşıtı söylemlerin odağı olması, iç ve dış egemen çevreleri RP iktidarına karşı bir araya getirmiştir. Bunlar yetmezmiş gibi RP de parlamentoda güçlü ve tek başına iktidarmış, bürokrasiye egemenmiş gibi plansız, programsız, cesurca girişimlerde bulunmuş, icraatlar yapmıştır. RP hükümetinin bu ezber bozan icraatları, dış politikada Batı’nın, iç politikada büyük sermaye sahiplerinin çıkarlarıyla örtüşmediğinden en kısa zamanda gözden çıkarılmasına ve iktidardan uzaklaştırılmasına karar verilmiştir. RP’nin iktidardan uzaklaştırılmasının asıl gerekçesi; yerli ve Batı karşıtı dünya görüşü, uluslar arası ilişkilerde İslam ve Doğu ülkelerini öne çıkaran söylemleridir. RP, bu söylemlerini uluslar arası güç odaklarına kabul ettirmeye, meşrulaştırmaya çalışırken beklemediği bir reaksiyonla karşılaşmış; zaman zaman sergilediği ikircikli ve Batı yanlısı politikalar bile kendisini kurtarmaya yetmemiştir.

1990'ların koşulları bir yandan İslamcılarının yükselişine, diğer yandan "düşman" kategorisine alınışına tanıklık etmiştir. Batı emperyalist dünyası 1990'ların ilerleyen yıllarında kimliğini, varlığını, çıkarlarını diri tutmak adına komünizmin boşalttığı yere, yeni bir düşman olarak, 1990 öncesi Soğuk Savaş koşullarında kendi eliyle besleyip önemli bir güç haline getirdiği siyasal İslamcılar yerleştirmiştir. Artık Batı bloğu için İslam tümüyle sakıncalı, radikal İslamcılar düşmandır. Hemen ardından İslamı toptan düşman görmenin olumsuzlukları anlaşılır. Bu sefer Batı ile sorunu bulunmayan, işbirliğine hazır olan, çıkarlarına hizmet eden İslamcılarla emperyalist politikalara direnen İslamcılar arasında ayırım yapılır. Batı ile işbirliği yapanlar "ılımlı", Batı işgallerine, sömürüsüne karşı çıkanlar "radikal" olarak sınıflandırılır. İlimli İslamcılar müttefik, radikal İslamcılar düşman, tüm Müslümanlar şüpheli kategorisindedir. Ayrıca radikal İslamcılarla ilimli İslamcılar da yerleştirildikleri pozisyon itibarıyla birbirinin düşmanıdır. İslam üzerinden yapılan bu siyasal ayırım, Batılı sosyal bilimciler ve politikacılar tarafından dünyadaki tüm Müslümanları kapsayacak şekilde genişletilerek kullanılır. Hala aydınlatılmamış 2001 saldırılarıyla radikal İslamcılarının insanlık ve gelecek için ne kadar tehlikeli olduklarını dünyaya gösterilmekte, eskiden İslamcılarının komünistler için "görüldükleri yerde ezilmelidir" söylemi, bu kez Batılı egemen güçler tarafından radikal İslamcılar için dile getirilmektedir. İlimli İslamcılar ise "sadık" müttefikler olarak selamlanıp birlikte Müslüman toplumlara operasyonlar düzenlenmektedir.

ABD, 2000'lerde Orta Doğu'ya "demokrasi" getirme adına demokrasiye aykırı bir görüntü sergileyen, yıpranmış yönetimleri tasfiye ederek, biraz daha halkın değerlerine, inançlarına yakın ilimli İslamcılarla iktidara taşımaya karar verir. Bu planın asıl amacı, kontrolden çıkma potansiyeli taşıyan bölge yönetimlerini devirerek, Batı'nın yanında hareket edecek yeni aktörleri yönetime taşımak, yeni bir yapılanma ile Orta Doğu'da daha güçlü bir kontrol sağlamaktır. Bunu gerçekleştirmenin yolu, operasyonlarla bölge devletlerini etnik ve mezhepsel temelde bölmek, yarı bağımsız bölgelere ayırarak güçleri küçültmek, onları "düşman" haline getirerek birbirleriyle sürekli çatışacakları bir ortama sürüklemektir. Böylece ortaya çıkacak olan istikrarsızlık, kaygı, güvensizlik havası ile güç birliği yapmaları önlenecek, enerji kaynakları daha rahat şekilde kontrol altında tutulacaktır. Bu planın yürürlüğe sokulması sırasında iktidara gelebilmek için her türlü işbirliğine hazır ve istekli, Amerikan yanlısı ilimli İslamcılara önemli görevler verilmiştir.

ABD ve AB'nin Türkiye'deki tercihi de 2000'lerin başlarından itibaren ilimli İslamcılardan yana olmuştur. ABD, Orta Doğu'yu yeniden düzenlerken Türkiye'den de büyük beklentileri vardır. Orta Doğu ile tarihi ve kültürel bağları olan Türkiye, ilimli İslamcı bir yönetim ile bölgede ABD ve yandaşlarının politikaları konusunda meşrulaştırıcı bir rol oynamalıdır. Bu görevi; yerli, milli görüşleri ağır basan İslamcılarının yerine getirmesi mümkün değildir. RP içerisinde bir grup genç politikacı ustalarının kapalı ve karşı oldukları Batı merkezli bu projeleri açıkça görmüşlerdir. Bu planları RP iktidarı sırasında gören, geleceklerinin, ik-

tidar olmalarının yolunun bu anlayışın temsilciliğinden geçtiğini fark eden bir grup İslamcı siyasetçi, önceki görüşlerini bırakarak, liderlerini terk ederek, yeni açıklamalara, kendilerine biçilen yeni misyona uygun bir parti oluşturmaya çalışırlar. Bir başka anlatımla, Türkiye’deki İslamcılar da 28 Şubat sürecinde sadece iktidardan uzaklaştırılmamış, “radikal” ve “ılımlı” İslamcılar şeklinde ikiye bölünmüştür. Bu bağlamda RP, Milli Görüşçü tezleri nedeniyle “radikal” bulunarak iktidardan uzaklaştırılırken, Erbakan’ın bir grup öğrencisi, yerli, geleneksel, yurtsever, Doğu’ya dönük görüşlerle asla iktidar olamayacakları, iktidar olsalar bile muktedir olamayacakları değerlendirmesi yaparak Milli Görüşçü tezleri terk edip uluslar arası güç odaklarıyla uzlaşma yolunu seçmişlerdir. Bu bağlamda Fazilet Partisi yönetimini “ak saçlılar”dan (FP’nin 14 Mayıs 2000 Kongresi) alma girişimleri başarısızlıkla sonuçlanınca yeni bir parti kurma yolunu seçmişlerdir. Yerli, milli, Batı karşıtı Milli Görüş formasını çıkararak ustalarından ayrıldıklarını ilan eden ılımlı İslamcılar, AKP’yi tam da bu anlayış doğrultusunda kurmuşlardır. AKP kurucuları, FP’den ayrıldıktan sonra uluslar arası odaklarla hızlı şekilde temasa geçmiş; geçmişte karşı oldukları görüşlerin tersi görüşler dile getirmeye başlamışlardır. Yeni partinin kurucuları kısa zaman ABD ve AB taraftarı olduklarını eylem ve söylemleriyle ortaya koymuşlardır.

Sosyologca’nın önceki sayısında belirttiğim gibi İslamcılar, Batılı egemen çevreler tarafından “radikal” ve “ılımlı” olarak ikiye ayrılmıştır. İslamcıların radikal olarak kabul edilenleri, yenedünya düzeninde düşman olarak görülmüş; 11 Eylül 2001’deki İkiz Kuleler saldırısı ile bu savaşın hangi boyutlarda değerlendirildiği ortaya konulmuştur. Bu büyük projelerin Türkiye ayağı 28 Şubat süreciyle gerçekleştirilmiştir. Yenedünya düzeninde Müslüman coğrafyalarda ve bu arada Türkiye’de yerli görüş temsilcileri radikal İslamcı olarak tasfiye edilirken, ılımlı İslamcı olarak tanımlanan siyasal eğilimler, ulusal ve uluslar arası egemen çevrelerin onayı ile güçlü bir iktidar alternatifi haline getirilmişlerdir.